ശ്രീ

ശങ്കരഭഗവൽപാദാചാര്യവിരചിതാ

മണിരത്നമാലാ.

മൂ— അപാരസംസാരസമുദ്രമദ്ധ്യേ
സമ്മജ്ജതോ മേ ശരണം കിമസ്തി?
ഗുരോ! കൃപാലോ! കൃപയാ വദൈത,-
വിശ്വേശപാദാംബുജദീർഘനൗകാ. 1

ശ്രീഗുരുവരചരണാരുണാരവിന്ദാഭ്യാം നമഃ

ശിഷ്യൻ ചോദിക്കുന്നു— അപാരസംസാരസമുദ്രമദ്ധ്യേ സമ്മജ്ജതഃ മേ കിം ശരണം അസ്തി?=അപാരമായ സംസാരമാകുന്ന (ജനനമരണദുഃഖരൂപമായ) സമുദ്രത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ ആണ്ടുകിടക്കുന്ന എനിക്കു എന്താണ് ഒരു ശരണമുള്ളത്? കൃപാലോ ഗുരോ! എന്നാൽ കൃപയാ വദ=അല്ലയോ ദയാലുവായ ഗുരോ നിന്തിരുവടി ഇതിനെ ദയചെയ്തു് അടിയനുപദേശിച്ചുതരണം.

ഗുരു ഉത്തരംപറയുന്നു— വിശ്വേശപാദാംബുജദീർഘനൗകാ=വിശ്വേശന്റെ പാദാരവിന്ദമാകുന്ന വലിയ കപ്പലാകുന്നു. (സംസാരസമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങിപ്പൊങ്ങി

മൂ— ബദ്ധോ ഹി കോ, യോ വിഷയാനുരക്തഃ,

കോ വാ വിമുക്തോ, വിഷയേ വിരക്തഃ,

ക്കിടക്കുന്ന നിണക്ക് ഇക്കാണുന്ന സകലലോകത്തിന്നും നാഥനായ ഭഗവാൻെറ പാദപത്മമാകുന്ന കപ്പൽതന്നെയാണ് ശരണമായിട്ടുള്ളത്). മോക്ഷപ്രാപ്തിക്കു സുഗമമായ മാൎഗ്ഗം ഭഗവൽഭക്തി മാത്രമാണെന്നു താല്പൎയ്യം.

ശിഷ്യൻ—കഃ ബദ്ധഃ ഹി=ആരാണ് ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവൻ (തീരേ സ്വാതന്ത്ര്യമില്ലാതെ കിടന്നുഴലുന്നവൻ ആരാകുന്നു?)

ഗുരു—യഃ വിഷയാനുരക്തഃ=യാതൊരുവനാണോ വിഷയങ്ങളിൽ അനുരക്തനായിരിക്കുന്നത് അവൻതന്നെയാകുന്നു (കാമിനീകാഞ്ചനാദികളായ, സുഖാനുഭോഗങ്ങളെന്ന ഭ്രമത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തീൎക്കുന്ന ലൗകികപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ അത്യാസക്തിയോടുകൂടിയവനാകുന്നു ബദ്ധൻ—അന്യനല്ല).

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ വിമുക്തഃ=ആരാണ് വിമുക്തൻ (സൎവ്വസ്വാതന്ത്ര്യവും ഉള്ളവൻ ആരാകുന്നു?)

ഗുരു—വിഷയേ വിരക്തഃ=വിഷയത്തിൽ വിരക്തനാകുന്നു (ലൗകികപദാൎത്ഥങ്ങളിൽ വൈരാഗ്യംവന്നവനാകുന്നു വിമുക്തൻ).

ശിഷ്യൻ—ഘോരഃ നരകഃ കഃ വാ അസ്തി=ഘോ

കോ വാസ്തി ഘോരോ നരകഃ, സ്വദേഹഃ
തൃഷ്ണാക്ഷയഃ, സ്വർഗ്ഗപദം കിമസ്തി? 2

മൂ— സംസാരഹൃൽ കഃ, ശ്രുതിജാത്മബോധഃ,
കോ മോക്ഷഹേതുഃ, പ്രഥിതഃ സ ഏവ,

രമായ നരകം എന്താകുന്നു. (ഭയങ്കരമായ നരകത്തെപ്പോലെയുള്ളതെന്താകുന്നു).

ഗുരു—സ്വദേഹഃ=സ്വന്തം ദേഹമാകുന്നു. (പഞ്ചഭൂതാത്മകമായ ഈ ശരീരമാണ് നാമെന്ന ബുദ്ധി നമ്മളിൽനിന്നു വിട്ടുപിരിയുന്ന കാലംവരെ നരകസമാനമായ ദുഃഖമനുഭവിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—സ്വർഗ്ഗപദം കിം അസ്തി=സ്വർഗ്ഗസ്ഥാനമെന്നു പറയുന്നതെന്താകുന്നു (സ്വർഗ്ഗസമാനമായ വസ്തുവെന്താകുന്നുവെന്നു ചോദ്യം).

ഗുരു—തൃഷ്ണാക്ഷയഃ=തൃഷ്ണയുടെ നാശമാകുന്നു. (ഓരോ പദാർത്ഥങ്ങളിലുമുള്ള ആഗ്രഹത്തിന്റെ നാശംതന്നെയാണ് സ്വർഗ്ഗസ്ഥാനം. ആഗ്രഹമററവന്നു അതിൽപരം സുഖം മററൊന്നില്ല എന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—സംസാരഹൃൽ കഃ=സംസാരത്തെ ഹരിക്കുന്നത് എന്താകുന്നു. (ആരാണ് ഈ ജനനമരണദുഃഖത്തെ നശിപ്പിച്ചുതരിക?).

ദ്വാരം കിമേകം നരകസ്യ, നാരീ,
കാ സ്വർഗ്ഗദാ, പ്രാണഭൃതാമഹിംസാ. 3

ഗുരു— ശ്രുതിജാത്മബോധഃ = ശ്രുതിയിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ആത്മജ്ഞാനമാകുന്നു. (വേദശാസ്ത്രാദികളിലുള്ള നിരന്തരാഭ്യാസംകൊണ്ടുണ്ടായ ആത്മാനാത്മവിവേകംകൊണ്ടേ സംസാരം നശിക്കുകയുള്ളു).

ശിഷ്യൻ—മോക്ഷഹേതുഃ കഃ=മോക്ഷത്തിന്നു കാരണം എന്താകുന്നു. (മോക്ഷലാഭഹേതുകമായ വസ്തുവെന്താകുന്നു?).

ഗുരു—പ്രഥിതഃ സ ഏവ=പ്രസിദ്ധമായ അതുതന്നെയാണ് (മുൻചോദ്യത്തിന്നു നൽകിയതുതന്നെയാണ് ഇതിന്നും സമാധാനം. ആത്മാനാത്മവിവേചനം ഉണ്ടായാൽ മോക്ഷം സാധിച്ചുകഴിഞ്ഞുവെന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—നരകസ്യ ഏകം ദ്വാരം കിം=നരകത്തിന്നു ഏകമായ ദ്വാരം എന്താകുന്നു. (നരകത്തിലേക്കുള്ള പ്രധാനപ്രവേശമാർഗ്ഗമേതാണ്).

ഗുരു—നാരീ=സ്ത്രീയാകുന്നു. (നാരിയിലുള്ള ആഗ്രഹം എതുകാലംവരെ നിലനില്ക്കുന്നുവോ അതുവരെ നരൻ കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവരും. കഷ്ടപ്പാടുതന്നെയാണ് നരകം. ഈ നരകത്തിലേക്കു പ്രവേശിക്കാതെ ഇരിക്കേണമെങ്കിൽ നാരീസക്തിയെ വിട്ടുകളയണമെന്നു ആശയം)

മൂ— ശേതേ സുഖം കസ്തു, സമാധിനിഷ്ഠോ,
ജാഗൎത്തി കോ വാ, സദസദ്വിവേകീ,

ശിഷ്യൻ—സൽഗ്ഗദാ കാ=സൽഗ്ഗത്തെ ദാനംചെയ്യുന്നതാരാകുന്നു. (സുഖാനുഭവത്തിന്നു മാൎഗ്ഗമെന്തെന്നു ചോദ്യം).

ഗുരു—പ്രാണഭൃതാം അഹിംസാ=പ്രാണഭൃത്തുകളുടെ അഹിംസയാകുന്നു. (പ്രാണനുള്ള ഒരു ജന്തുവിന്നുപോലും മനോവാക്കായങ്ങൾകൊണ്ടു യാതൊരുപദ്രവവും ഉണ്ടാക്കിത്തീൎക്കാതെ വൎത്തിക്കുന്നവൻതന്നെയാണ് പരമാനന്ദത്തെ അനുഭവിക്കുന്നവൻ എന്നു താല്പൎയ്യം).

ശിഷ്യൻ—കഃ തു സുഖം ശേതേ=ആരാണ് സുഖമായി ശയിക്കുന്നത് (സുഖനിദ്ര അനുഭവിക്കുന്നവൻ ആർ).

ഗുരു—സമാധിനിഷ്ഠഃ=സമാധിയിൽ ഇരിക്കുന്നവനാകുന്നു. (പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളുടെയും മനസ്സിന്റെയും പരമമായ വിശ്രാന്തിയെയാണല്ലൊ സുഖനിദ്ര എന്നു പറയുന്നത്. താദൃശവിശ്രാന്തി സമാധികൊണ്ടല്ലാതെ ലഭിപ്പാൻ പ്രയാസമാകയാൽ സമാധിനിഷ്ഠൻ മാത്രമേ സുഖമായി ഉറങ്ങുന്നുള്ളു എന്നു താല്പൎയ്യം).

കേ ശത്രവഃ സന്തി, നിജേന്ദ്രിയാണി,
താന്യേവ മിത്രാണി ജിതാനി കാനി. 4

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ ജാഗൎത്തി=ആരാണ് ഉണൎന്നിരിക്കുന്നത്?

ഗുരു— സദസദ്വിവേകീ=സദസത്തുകളെ (സത്തിനേയും അസത്തിനേയും) വേർതിരിച്ചറിയുന്നവൻ. (ഇന്നത് സത്താണ് ഇന്നതസത്താണ്, ഇന്നത് സ്വീകാൎയ്യമാണ് ഇന്നത് സ്വീകാൎയ്യമല്ല, ഇന്നതു നിത്യം, ഇന്നതനിത്യം എന്നും മററും തിരിച്ചറിഞ്ഞ് വേണ്ടപോലെ പ്രവൎത്തിക്കുന്നവനാണ് ജാഗരിക്കുന്നവൻ).

ശിഷ്യൻ—കേ ശത്രവഃ സന്തി=ആരെല്ലാമാണ് ശത്രുക്കളായിട്ടുള്ളവർ?

ഗുരു— നിജേന്ദ്രിയാണി=നിജങ്ങളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ (തന്റെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾതന്നെ, അതായത് ശ്രോത്രത്വക്ചക്ഷുൎജ്ജിഹ്വാഘ്രാണങ്ങളും മനസ്സുമാകുന്ന ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങളും വാക്പാണിപാദപായൂപസ്ഥങ്ങളാകുന്ന കൎമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുമാണ് ശത്രുക്കൾ).

ശിഷ്യൻ—കാനി മിത്രാണി=ആരാണ് ബന്ധുക്കൾ?

ഗുരു—ജിതാനി താനി ഏവ=ജയിക്കപ്പെട്ട അവ വന്നെയാകുന്നു. (അതായത് സ്വാധീനങ്ങളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾതന്നെ എന്നു സാരം. ഒരുവന്നു ശത്രുക്കളായി

മൂ— കോ വാ ദരിദ്രോ, ഹി വിശാലതൃഷ്ണഃ
ശ്രീമാംശ്ച കോ, യസ്യ സമസ്തതോഷഃ

ത്തീരുന്നതും മിത്രങ്ങളായിത്തീരുന്നതും അവന്റെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾതന്നെയാണ്. അതിനാൽ അവനവന്റെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ സന്മാർഗ്ഗത്തിൽ മാത്രമേ സഞ്ചരിപ്പാനനുവദിക്കാവൂ എന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ ദരിദ്രഃ=ആരാണ് ദരിദ്രൻ (നിർദ്ധനൻ ആർ).

ഗുരു— വിശാലതൃഷ്ണഃ ഹി= വിശാലയായ തൃഷ്ണയോടുകൂടിയവൻതന്നെ (കിട്ടുന്നതുകൊണ്ടൊന്നും തൃപ്തിവരാത്തവനാണ് ദരിദ്രൻ എന്നർത്ഥം).

ശിഷ്യൻ—ശ്രീമാൻ ച കഃ=ശ്രീമാൻ (ഐശ്വര്യമുള്ളവൻ—ദാരിദ്ര്യരഹിതൻ) ആരാകുന്നു?

ഗുരു— യസ്യ സമസ്തതോഷഃ=യാതൊരുവന്നാണോ സമസ്തത്തിലും സന്തോഷംഭവിക്കുന്നത് അവൻതന്നെയാകുന്നു ശ്രീമാൻ. (തനിക്കു ലഭിച്ച വസ്തു നിസ്സാരമായതായിരുന്നാലും സാരമായതായിരുന്നാലും രണ്ടിന്റെയും ലാഭത്തിൽ ഒരുപോലെയുള്ള മനഃസ്ഥിതിയുള്ളവൻതന്നെയാണ് ഐശ്വര്യവാൻ) എത്ര ധനംനേടിയാലും അലംഭവാമില്ലാത്തവൻ ദരിദ്രനും ദൈ

ജീവന്മൃതഃ കസ്തു, നിരുദ്യമോ യഃ
കാ വാമൃതാ സ്യാൽ സുഖദാ, നിരാശാ. ൫

വാധീനത്താൽ ലഭിക്കുന്നതിലെല്ലാം അലംഭാവമുള്ള വൻ ധനവാനുമാണെന്നു സാരം.

ശിഷ്യൻ—കഃ തു ജീവന്മൃതഃ=ആരാണ് ജീവന്മൃതൻ (അതായത് ജീവിച്ചിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും മരിച്ചവനെപ്പോലെ വർത്തിക്കുന്നവൻ—ജീവിച്ചിരിക്കിലും ചത്തതിനൊക്കുന്നവൻ—ആരാകുന്നു?)

ഗുരു—യഃ നിരുദ്യമഃ സ ഏവ=യാതൊരുവനാണൊ ഉദ്യമത്തോടുകൂടാത്തവനായിട്ട്—വിലയേറിയ മനുഷ്യജന്മം ലഭിച്ചിട്ടുകൂടി ആ ജന്മത്തിൻെറ ഉദ്ദേശമറിഞ്ഞു ആ ഉദ്ദേശസാദ്ധ്യത്തിന്നായി യാതൊരു പരിശ്രമവും ചെയ്യാതെകണ്ട്—ഇരിക്കുന്നത് അവൻതന്നെയാണ് ജീവന്മൃതൻ.

ശിഷ്യൻ—കാ വാ സുഖദാ അമൃതാ സ്യാൽ=എന്താണ് സുഖത്തെ നല്കുന്ന അമൃതമായിത്തീരുന്നത്?

ഗുരു—നിരാശാ=നിരാശയാകുന്നു (ആശാപാശബദ്ധനായിത്തീരാതിരിക്കുന്നതിൽപരം സുഖദമായ അമൃതം മറെറാന്നില്ല. സുഖാഭിലാഷി ആശയെ അകററണം എന്നു സാരം.)

മൂ— പാശോ ഹി കോ യോ മമതാഭിമാനഃ
സമ്മോഹയത്യേവ സുരേവ കാ സ്ത്രീ

ശിഷ്യൻ—പാശഃ കഃ ഹി=പാശമെന്നാലെന്താകുന്നു (സംസാരബന്ധത്തിന്നു കാരണമെന്താണെന്നു ചോദ്യം.)

ഗുരു—മമതാഭിമാനഃ യഃ=മമതാഭിമാനം യാതൊന്നോ അതുതന്നെ (മമതാഭിമാനം=എന്റെ പുത്രൻ, എന്റെ ധനം എന്റെ വീട് എന്നിത്യാദിയായ, അനിത്യവസ്തുക്കളിലുള്ളമമതാഭിമാനം, ഇതാണ് പാശമെന്നു—ബന്ധനവസ്തുവെന്നു പറയുന്നത്. മമതാഭിമാനമാണ് സംസാരബന്ധത്തിന്നു ഹേതുവെന്നു സാരം.)

ശിഷ്യൻ—സുരാ ഇവ കാ സമ്മോഹയതി ഏവ=മദ്യമെന്നപോലെ മനുഷ്യരെ അതിയായി മോഹിപ്പിക്കുന്നതെന്താകുന്നു? (അതായത് മദ്യം സേവിച്ചാലെന്നപോലെ മനുഷ്യരെ വിവേകശൂന്യന്മാരാക്കിത്തീക്കുന്ന വസ്തുവെന്താണ്?)

ഗുരു—സ്ത്രീ=സ്ത്രീയാകുന്നു (മദ്യപാനം മനസ്സിനെ എങ്ങിനെ കൊള്ളരുതാതെയാക്കുന്നുവോ അപ്രകാരം സ്ത്രീസേവ മനുഷ്യരെ കൊള്ളരുതാത്തവരാക്കിത്തീക്കും.)

ശിഷ്യൻ—മഹാന്ധഃ കഃ വാ=ഏററവും അന്ധനായവൻ ആരാണ്?

കോ വാ മഹാന്ധാ, മദനാതുരോ യോ
മൃത്യുശ്ച കോ വാ,പയശഃ സ്വകീയം. ൬
മൂ— കോ വാ ഗുരു,ര്യോ ഹി ഹിതോപദേഷ്ടാ
ശിഷ്യസ്തു കോ, യോ ഗുരുഭക്ത ഏവ

ഗുരു—മദനാതുരഃ യഃ=കാമാതുരൻ ആരോ അവൻതന്നെ മഹാന്ധൻ. (കാമപാരവശ്യത്താൽ അന്ധനായിത്തീൎന്നവൻ ന്യായാന്യായങ്ങളെ ഒന്നും ഒക്കാതെ പ്രവൎത്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ആപൽഗൎത്തങ്ങളിൽ അതിവേഗത്തിൽ ചെന്നു ചാടുമെന്നു സാരം.)

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ മൃത്യുഃ=എന്താണു് മരണം (മരണമെന്നു വ്യവഹരിക്കേണ്ടതെന്തിനെയാണു്?)

ഗുരു—സ്വകീയം അപയശഃ=തന്റെ ദുഷ്കീൎത്തിയെത്തന്നെ (ദുഷ്കീൎത്തിയുള്ളവന്റെ ജീവിതം മൃതപ്രായമാകയാൽ താദൃശദുഷ്കീൎത്തിതന്നെയാണു് മരണമെന്നു പറയുന്നതെന്നു താല്പൎയ്യം).

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ ഗുരുഃ=ആരാണു് ഗുരു (എങ്ങിനെയുള്ളാളാണു് ഗുരുനാഥൻ.)

ഗുരു—യഃ ഹി ഹിതോപദേഷ്ടാ=ആരാണോ തനിക്കു ഹിതമായും നിൎദ്ദോഷമായും ഉപദേശിച്ചതരുന്നതു് അവൻതന്നെ ഗുരുനാഥൻ.

കോ ദീൎഘരോഗോ, ഭവ ഏവ സാധോ!
കിമൌഷധം തസ്യ, വിചാര ഏവ. 7

ശിഷ്യൻ—ശിഷ്യഃ തു കഃ=ശിഷ്യൻ ആരാകുന്നു (എങ്ങിനെയുള്ളവനാണ് ശിഷ്യൻ.)

ഗുരു—യഃ ഗുരുഭക്തഃ=ആരാണോ ഗുരുവിൽ ഭക്തിയോടുകൂടി വൎത്തിക്കുന്നത് അവൻതന്നെ ശിഷ്യൻ. "ഈശ്വരനെന്നും ഗുരുവെന്നും രണ്ടില്ല; നിശ്ചയിച്ചോൎക്കുമ്പോളൊന്നുതന്നെ" എന്ന മഹദ്വാക്യത്തെ അനുസരിച്ച് ഈശ്വരനെപ്പോലെ ഗുരുവേയും കരുതി ഭക്തിവിശ്വാസങ്ങളോടും ആചാരോപചാരങ്ങളോടും കൂടി ഗുരുവിൽ വൎത്തിക്കുന്നവനാകുന്നു ശിഷ്യൻ എന്നു സാരം.

ശിഷ്യൻ—ദീൎഘരോഗഃ കഃ=ദീൎഘമായ രോഗം എന്താകുന്നു?

ഗുരു—ഹേ സാധോ! ഭവ ഏവ=ഹേ സാധുവായ ശിഷ്യ! അത് സംസാരംതന്നെയാകുന്നു. ജ്വരാദികളല്ലെന്നു സാരം.

ശിഷ്യൻ—തസ്യ ഔഷധം കിം=ആ സംസാരമാകുന്ന ദീൎഘരോഗത്തിന്നു ഔഷധം എന്താകുന്നു?

ഗുരു—വിചാരഃ ഏവ=വിചാരംതന്നെയാകുന്നു. ജനനമരണരൂപമായ ഈ ദീൎഘകാലം നിലനില്ക്കുന്ന

മൂ— കിം ഭൂഷണാൽ ഭൂഷണമസ്തി, ശീലം
തീൎത്ഥം പരം കിം, സ്വമനോ വിശുദ്ധം

രോഗത്തിന്നു തക്കതായ ഒൗഷധം വിചാരം (കോഹം കഥമയം ദോഷഃ സംസാരാഖ്യ ഉപാഗതഃ । ന്യായേനേതി പരാമൎശോ വിചാര ഇതി കഥ്യതേ' എന്ന ഉക്തിക്കനുസരിച്ച ചിന്തനംകൊണ്ടു തൽപരിഹാരമാൎഗ്ഗത്തെക്കണ്ടുപിടിക്കുക) ആകുന്ന ഒന്നുതന്നെയാകുന്നു.

ശിഷ്യൻ—ഭൂഷണാൽ ഭൂഷണം കിം അസ്തി=ഭൂഷണത്തെക്കാൾ ഭൂഷണമായിട്ട് എന്താണുള്ളത്?

ഗുരു—ശീലം=നല്ലശീലമാകുന്നു (കടകകുണ്ഡലാദി ആഭരണങ്ങളേക്കാൾ എത്രയോ ഉപരിയായ ഭൂഷണമാകുന്നു സൗശീല്യമെന്ന ഭൂഷണം. അതില്ലാത്തവൻ ലൗകികഭൂഷണങ്ങൾ എത്രതന്നെ അണിഞ്ഞാലും ശോഭിക്കുന്നതല്ല.)

ഗുരു—പരം തീൎത്ഥം കിം=ഉൽകൃഷ്ടമായ തീൎത്ഥം എന്താകുന്നു?

ശിഷ്യൻ—വിശുദ്ധം സ്വമനഃ=നല്ല ശുദ്ധമായ (രാഗദ്വേഷാദി മാലിന്യങ്ങളില്ലാത്ത) തന്റെ മനസ്സു തന്നെയാണ് സകല തീൎത്ഥങ്ങളേക്കാട്ടിലും ഉൽകൃഷ്ടമായ തീൎത്ഥം. മനസ്സു വിശുദ്ധമായാൽ മറ്റെല്ലാം പരിശുദ്ധമായി എന്നു സാരം.

കിമത്ര ഹേയം, കനകം ച കാന്താ
സേവ്യം സദാ കിം, ഗുരുവേദവാക്യം. 8

ശിഷ്യൻ—അത്ര ഹേയം കിം=ഈ ഉലകത്തിൽ ത്യാജ്യമായിട്ടുള്ളതെന്താകുന്നു?

ഗുരു—കനകം കാന്താ ച=കനകവും കാമിനിയുമാകുന്നു. 'കനകംമൂലം കാമിനിമൂലം കലഹം പലവിധമുലകിൽ സുലഭം' ആയി ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ ത്യാജ്യവസ്തുക്കളിൽ പ്രാധാന്യം അവയ്ക്കാണ് കൊടുക്കേണ്ടതെന്നു താല്പൎയ്യം.

ശിഷ്യൻ—കിം സദാ സേവ്യം=എന്നാൽ എല്ലായ്പോഴും സേവിക്കപ്പെടേണ്ടതെന്താകുന്നു.

ഗുരു—ഗുരുവേദവാക്യം=ഗുരുവാക്യവും വേദവാക്യവുമാകുന്നു. (ഗുരുവാക്യം തന്നെ വേദവാക്യമാകയാൽ സദാ അതിനെത്തന്നെയാണ് സേവിക്കേണ്ടത്. ഗുരുവാക്യത്തെ അണുവോളവും തെറ്റിനടക്കരുതെന്നു സാരം.)

ശിഷ്യൻ—ബ്രഹ്മഗതേഃ തു കേ ഹേതവഃ സന്തി=ബ്രഹ്മപ്രാപ്തിക്കുള്ള പ്രധാന കാരണങ്ങളെന്തെല്ലാമാകുന്നു?

ഗുരു—സത്സംഗതിഃ, ശാന്തിവിചാരതോഷാഃ=സജ്ജനസംസൎഗ്ഗം, ശാന്തി, ആത്മാനാത്മവിചാരം, മന

മൂ— കേ ഹേതവോ ബ്രഹ്മഗതേസ്തു സന്തി,
സത്സംഗതിർദ്ദാന്തിവിചാരതോഷാഃ
കേ സന്തി സന്തഃ, കില വീതരാഗാ
അഥാസ്തമോഹാഃ ശിവതത്ത്വനിഷ്ഠാഃ. ൯

സ്സന്തോഷം എന്നിവയാണ് ബ്രഹ്മപ്രാപ്തിക്കു കാരണഭൂതങ്ങൾ. ഉക്തം ച—"മോക്ഷദ്വാരേ ദ്വാരപാലാശ്ചത്വാരഃ പരികീർത്തിതാഃ। ശമോ വിചാരഃ സന്തോഷശ്ചതുർത്ഥഃ സാധുസംഗമഃ" ഇതി.

ശിഷ്യൻ—കേ സന്തഃ സന്തി=സത്തുക്കൾ (സജ്ജനങ്ങൾ) ആരാകുന്നു—എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നവരാണ് സജ്ജനങ്ങൾ?

ഗുരു—വീതരാഗാഃ, അസ്തമോഹാഃ, ശിവതത്ത്വനിഷ്ഠാഃ കില=വീതരാഗന്മാരായും (വിഷയാഭിലാഷം—വിഷയങ്ങളിലുള്ള അത്യാസക്തി—നശിച്ചവരായും) അസ്തമോഹന്മാരായും (അജ്ഞാനം നശിച്ചവരായും) ശിവതത്ത്വനിഷ്ഠന്മാരായും (പരമാർത്ഥതത്ത്വത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവരായും) ഇരിക്കുന്നവരാണ് സത്തുക്കൾ. വിഷയാസക്തി വിടുന്നതോടുകൂടി അജ്ഞാനം നശിക്കുകയും തന്മൂലം വാസ്തവതത്ത്വത്തിൽ മനസ്സുറക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ നിലയിലെത്തിയവരാണ് സത്തുക്കൾ എന്നു പറയുന്നവർ എന്നു സാരം.

മൂ— കോ വാ ജ്വരോ പ്രാണഭൃതാം, ഹി ചിന്താ
മൂഖസ്തു കോ, യസ്തു വിവേകഹീനഃ

ശിഷ്യൻ—പ്രാണഭൃതാം കോ വാ ജ്വരഃ=ജീവികൾക്ക് എന്തൊന്നാണ് ജ്വരം. (പ്രാണികൾക്ക ജ്വരതുല്യമായി എന്നാണ് ഉള്ളത്.)

ഗുരു—ചിന്താ ഹി=ചിന്തതന്നെയാകുന്നു (ജ്വരവും ചിന്തയും ഒരുപോലെ ശരീരശോഷകാരികളാകയാൽ ചിന്തയും ഒരുതരം ജ്വരംതന്നെയാണെന്നു സാരം). ചിന്തയെക്കുറിച്ച പറഞ്ഞതു നോക്കുക—"ചിതാ ചിന്താ തയോമ്മദ്ധ്യേ ചിന്താ നാമ ഗരീയസീ । ചിതാ ദഹതി നിർജ്ജീവം ചിന്താ ജീവയുതം വപുഃ" ചിത ജീവനില്ലാത്ത ദേഹത്തെയാണ് നശിപ്പിക്കുന്നത്. ചിന്തയാകട്ടെ ജീവനോടുകൂടിയ ദേഹത്തെയാണ് നശിപ്പിക്കുന്നത്. (ചിന്ത ശരീരമനസ്സുകളെ ഒരുപോലെ കേടുവരുത്തുന്നതാകയാൽ ചിന്തതന്നെയാണ് വലുതായ ജ്വരമെന്നു താല്പര്യം.)

ശിഷ്യൻ—കഃ മൂഖഃ=ആരാണ് മൂഖൻ.

ഗുരു=യഃ വിവേകഹീനഃ=ആരാണോ വിവേകമില്ലാത്തവൻ (കൃത്യാകൃത്യജ്ഞാനവും സദസൽജ്ഞാനവുമില്ലാത്തവൻ) അവൻതന്നെയാണ് മൂഖൻ.

കാൎയ്യം മയാ കിം, ശിവവിഷ്ണുഭക്തിഃ
കിം ജീവനം, ദോഷവിവൎജ്ജിതം യൽ. 10
മൂ— വിദ്യാ ഹി കാ, ബ്രഹ്മഗതിപ്രദാ യാ
ബോധോസ്തി കോ, യസ്തു വിമുക്തിഹേതുഃ

ശിഷ്യൻ—മയാ കാൎയ്യം കിം=എന്നാൽ ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതെന്താകുന്നു—ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതെന്തുണ്ട്?

ഗുരു—ശിവവിഷ്ണുഭക്തിഃ=ശിവങ്കലോ വിഷ്ണുവിങ്കലോ ഉള്ള ഭക്തിയാണ്. ഈശ്വരങ്കലുള്ള ഭക്തിയെ സമ്പാദിപ്പാൻ യത്നിക്കയാണ് പ്രധാനമായി വേണ്ടതെന്നു സാരം.

ശിഷ്യൻ—ജീവനം കിം=ജീവനം (പ്രാണധാരണോപായം) എന്താണ്?

ഗുരു—യത് ദോഷവൎജ്ജിതം=യാതൊന്നു ദോഷലേശമില്ലാത്തതാകുന്നുവോ—മറെറാരുവന്റെ മനസ്സിനുകൂടി യാതൊരുവിധത്തിലും സങ്കടത്തിന്നിടവരുത്താത്തത് ഏതൊന്നോ ആ ജീവനത്തെ സമ്പാദിപ്പാനായിട്ടാണ് ശ്രമിക്കേണ്ടത് എന്നു താല്പൎയ്യം.

ശിഷ്യൻ—കാ ഹി വിദ്യാ=ഏതാണ് വിദ്യായെന്നത്.

ഗുരു— യാ ബ്രഹ്മഗതിപ്രദാ = യാതൊന്നാണോ ബ്രഹ്മഗതിയെ പ്രദാനംചെയ്യുന്നത് (ബ്രഹ്മജ്ഞാനലബ്ധിക്കുപയുക്തമാകുന്നത്) അതാകുന്നു വിദ്യ.

കോ ലാഭഃ, ആത്മാവഗമോ ഹി യോ വൈ
ജിതം ജഗൽ കേന, മനോ ഹി യേന. ൧൧

ശിഷ്യൻ—ബോധഃ കഃ അസ്തി=ബോധം (യഥാർത്ഥജ്ഞാനം) ഏതാകുന്നു.

ഗുരു—യഃ തു വിമുക്തിഹേതുഃ—യാതൊന്നു വിമുക്തിക്കു ഹേതുവായി ഭവിക്കുന്നുവോ അതാകുന്നു ബോധം (മോക്ഷപ്രാപ്തിക്കുപയുക്തമായ ജ്ഞാനമാണ് യഥാർത്ഥജ്ഞാനമെന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—കഃ ലാഭഃ=എന്താണ് ലാഭം (ഏതൊന്നിന്റെ ലാഭത്തെയാണ് ലാഭമെന്നഭിമാനിക്കേണ്ടത്?)

ഗുരു—യഃ വൈ ആത്മാവഗമഃഹി=യാതൊന്നാണോ ആത്മാവഗമം അതുതന്നെയാണ് ലാഭം (ആത്മാനാത്മാക്കളുടേയും നിത്യാനിത്യങ്ങളുടേയുംസൂക്ഷ്മജ്ഞാനം ലഭിച്ചാൽ അതിൽപരം വേറൊരു ലാഭവുമില്ല. അഭിമാനയോഗ്യമായ ജ്ഞാനം അതുതന്നെയാണ്).

ശിഷ്യൻ—കേന ജഗൽ ജിതം=ആരാലാണ് ഈ ലോകം ജയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്.

ഗുരു—യേന മനഃ ജിതം=യാതൊരാളാലാണോ മനസ്സ് ജയിക്കപ്പെട്ടത് അവനാൽത്തന്നെയാണ് ലോ

മൂ— ശൂരാന്മഹാശ്ശൂരതമോസ്തി കോ വാ,
മനോജബാണൈർവ്യഥിതോ ന യസ്തു
പ്രാജ്ഞോതിധീരശ്ച സമശ്ച കോ വാ,
പ്രാപ്തോ ന മോഹം ലലനാകടാക്ഷൈഃ. ൰൨

കവും ജിതമായത്. മനസ്സിനെ ജയിച്ചവനു മറെറാന്നിനേയും ജയിപ്പാൻ പ്രയാസമില്ലെന്നു താല്പൎയ്യം.

ശിഷ്യൻ—ശൂരാൽ മഹാശ്ശൂരതമഃ കഃ വാ അസ്തി=ശൂരന്മാരെക്കാട്ടിലും ഏററവും മഹാ ശൂരൻ ആരാകുന്നു?

ഗുരു—യഃ തു മനോജബാണൈഃ ന വ്യഥിതഃ=യാതൊരുവനാണോ കാമശരങ്ങൾകൊണ്ടു ദുഃഖിതനാകാതിരിക്കുന്നത് അവൻതന്നെയാണ് മഹാശ്ശൂരൻ. (സ്ത്രീവിഷയകമായ ആഗ്രഹം തീരെയില്ലാത്തവൻതന്നെയാണ് ശൂരതമൻ എന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—പ്രാജ്ഞഃ, അതിധീരഃ ച സമഃ ച കഃ വാ=ബുദ്ധിമാനും ഏററവും ധൈൎയ്യശാലിയും, സൎവ്വന്മാരിലും സമബുദ്ധിയുള്ളവനും ആരാകുന്നു?

ഗുരു—യഃ ലലനാകടാക്ഷൈഃ മോഹം ന പ്രാപ്തഃ=ആരാണോ സ്ത്രീകളുടെ കടാക്ഷവീക്ഷണങ്ങളാൽ മോഹം പ്രാപിക്കാത്തവൻ അവൻതന്നെയാണ് പ്രാജ്ഞനും അതിധീരനും സമബുദ്ധിയും. (സ്ത്രീകൾക്ക് ഒരി

മൂ— വിഷാദ്വിഷം കിം, വിഷയാസ്സമസ്താഃ
ദുഃഖീ സദാ കോ, വിഷയാനുരാഗീ

ക്കലും വശഗനാവാത്ത വനാഃരാ അവൻതന്നെയാണ് ബുദ്ധിമാൻ, അവൻതന്നെയാണ് ധൈര്യവാൻ, അവൻതന്നെയാണ് സമബുദ്ധി എന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—വിഷാൽ വിഷം കിം=വിഷത്തെക്കാൾ വിഷമായിട്ടുള്ളതെന്താണ്?

ഗുരു—സമസ്താഃ വിഷയാഃ=ലൌകികങ്ങളായ സകല വിഷയങ്ങളും (കാമിനീകാഞ്ചനാദികളായ സുഖവസ്തുക്കളെന്നു ബാഹ്യദൃഷ്ടിയിൽത്തോന്നുന്ന വിഷയങ്ങളെല്ലാം)വിഷത്തെക്കാൾ വിഷമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു.

ശിഷ്യൻ—കഃ സദാ ദുഃഖീ=ആരാണ് എപ്പോഴും ദുഃഖിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവൻ?

ഗുരു—വിഷയാനുരാഗീ=വിഷയങ്ങളിൽ അനുരാഗമുള്ളവൻ. (വിഷയസുഖങ്ങളെ ഇച്ഛിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുന്നവനു ദുഃഖമല്ലാതെ. ഒരിക്കലും യഥാർത്ഥസുഖത്തിന്നു സംഗതിവരുന്നതല്ലായ്കയാൽ ദുഃഖി അവൻതന്നെ).

ശിഷ്യൻ—കഃ ധന്യഃ അസ്തി=ആരാണ് ധന്യനായിരിക്കുന്നവൻ?

ഗുരു—യഃ തു പരോപകാരീ=പരോപകാരം ചെയ്യുന്നവൻ ആരോ അവൻതന്നെയാണ് ധന്യൻ. "പ

ധന്യോസ്തി കോ, യസ്തു പരോപകാരീ
കഃ പൂജനീയോ, നനു തത്വനിഷ്ഠഃ. ൧൩

മൂ — സർവ്വാസ്വവസ്ഥാസ്വപി കിം ന കാര്യം,
കിം വാ വിധേയം വിദുഷാം പ്രയത്നാൽ,

രോപകാരഃ പുണ്യായ പാപായ പരപീഡനം". "സ്നേഹം വേണ്ടപരനുപകാരത്തിനാകാത്തതെങ്കിൽ കിം ദേഹംകൊണ്ടൊരുഫലമിഹ പ്രാണിനാം ക്ഷോണിതന്നിൽ" എന്നാണ് ആപ്തവാക്യം.

ശിഷ്യൻ—കഃ പൂജനീയഃ=ആരാണ് പൂജിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യൻ?

ഗുരു—തത്വനിഷ്ഠഃ നനു=തത്വനിഷ്ഠൻതന്നെ (വിഷയഭ്രാന്തിയെല്ലാമകററി ശിവമായതത്വത്തിൽ സദാ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനെത്തന്നെയാണ് പൂജിക്കേണ്ടത് എന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—സർവ്വാസു അവസ്ഥാസു അപി കിം ന കാര്യം=എല്ലാ അവസ്ഥകളിലും ചെയ്യപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമല്ലാത്തതെന്താണ്?

ഗുരു—സ്നേഹഃ പാപഃ ച=സ്നേഹവും (മമതാഭിമാനവും) പാപവുമാകുന്നു.

ശിഷ്യൻ—വിദുഷാം പ്രയത്നാൽ കിം വാ വിധേ

സ്നേഹശ്ച പാപഃ പഠനശ്ച ധർമ്മഃ
സംസാരമൂലം ഹി കിമസ്ത്യവിദ്യാ. ൧൪
മൂ— വിജ്ഞാന്മഹാവിജ്ഞതമോസ്തി കോ വാ,
നാര്യാ പിശാച്യാ ന ച വഞ്ചിതോ യഃ

യം=വിദ്വാന്മാരാൽ പ്രയാസപ്പെട്ടും എന്തൊന്നാണ് ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതായിട്ടുള്ളത്?

ഗുരു—പഠനഃ ധർമ്മഃ ച=പഠനവും ധർമ്മവുമാകുന്നു (അദ്ധ്യാത്മശാസ്ത്രപഠനവും സ്വധർമ്മാനുഷ്ഠാനവും എപ്പോഴും വിദ്വാന്മാർ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കണമെന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—സംസാരമൂലം ഹി കിം അസ്തി=സംസാരത്തിന്നു (ജനനമരണങ്ങൾക്ക്) പ്രധാനകാരണമായിട്ടുള്ളതെന്താകുന്നു?

ഗുരു—അവിദ്യാ=അവിദ്യയാകുന്നു (പരമാർത്ഥജ്ഞാനാഭാവമാണ് ജനനമരണങ്ങൾക്ക് പ്രധാനമായ കാരണം. യഥാർത്ഥജ്ഞാനം ഉണ്ടെങ്കിൽ സംസാരം ഉണ്ടാകുന്നതല്ല എന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—വിജ്ഞാൽ മഹാവിജ്ഞതമഃ കഃ വാസ്തി=ജ്ഞാനികളിൽവെച്ച് ഏറ്റവും മഹാജ്ഞാനി ആരാകുന്നു?

ഗുരു—യഃ നാര്യാ പിശാച്യാ ന വഞ്ചിതഃ=ഏ

കാ ശൃംഖലാ പ്രാണഭൃതാം, ച നാരീ
ദിവ്യം വ്രതം കിഞ്ച, സമസ്തദൈന്യം. ൧൭

തൊരുവനാണോ സ്ത്രീയാകുന്ന പിശാചിയാൽ വഞ്ചിതനാകാത്തത് അവൻതന്നെ (ബുദ്ധിഭ്രമത്തെ ഉളവാക്കി രക്തത്തെ പാനംചെയ്യുന്ന പിശാചിക്കൊത്ത സ്ത്രീകളുടെ കുടുക്കിൽപ്പെടാത്തവൻ— കുടുക്കിൽപ്പെടാതിരിപ്പാൻ ശേഷിയും ശേമുഷിയും ഉള്ളവൻ—തന്നെയാണ് മഹാവിജ്ഞാനി).

ശിഷ്യൻ—പ്രാണഭൃതാം ശൃംഖലാ കാ=പ്രാണികൾക്ക—വിശേഷിച്ചും മനുഷ്യർക്ക—ശൃംഖല (ബന്ധനവസ്തു) എന്താകുന്നു?

ഗുരു—നാരീ=സ്ത്രീയാകുന്നു. ലോഹശൃംഖലകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചാൽ ആ ബന്ധത്തെ വിടുത്തുവാൻ വലിയ പ്രയാസമൊന്നുമുണ്ടാകുന്നതല്ല. എന്നാൽ കാമിനീശൃംഖലകൊണ്ടു ബദ്ധനായാൽ അവൻ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു വിട്ടുപോരാൻ അല്പകാലത്തെ അദ്ധ്വാനംകൊണ്ടൊന്നും ശക്തനായിത്തീരുന്നതല്ല. അതിനാൽ സ്ത്രീവിഷയാസക്തിതന്നെയാണ് വലിയ ശൃംഖല എന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—ദിവ്യം വ്രതം കിം=ദിവ്യമായ (ഉൽകൃഷ്ടമായ) വ്രതമേതാകുന്നു?

മൂ— ജ്ഞാതും ന ശക്യം ഹി കിമസ്തി സർവ്വൈ-
ര്യോഷിന്മനോ യച്ചരിതം തദീയം

ഗുരു—സമസ്തദൈന്യ=സകല പ്രാണികളിലും ഒരുപോലെയുള്ള അനുകമ്പതന്നെയാണ് ഉൽകൃഷ്ടവ്രതം. ഉക്തം ച—"ആത്മവൽ സർവ്വഭൂതാനി യഃ പശ്യതി സ പണ്ഡിതഃ". ഇതി.

ശിഷ്യൻ—സർവ്വൈഃ ജ്ഞാതും ന ശക്യം കിം അസ്തി=ആർക്കും അറിവാൻ കഴിയാത്തതെന്താണ്?

ഗുരു—യോഷിന്മനഃ, തദീയം യൽ ചരിതം ച=സ്ത്രീകളുടെ മനസ്സിനേയും അവരുടെ പ്രവൃത്തികളേയും ആർക്കും അറിവാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. 'അശ്വപ്ലുതം വാസവഗർജ്ജനം ച സ്ത്രീണാം ച ചിത്തം പുരുഷസ്യ ഭാഗ്യം । അവർഷണം ചാപ്യതിവർഷണം ച ദേവോ ന ജാനാതി കുതോ മനുഷ്യഃ' എന്നുണ്ട്.

ശിഷ്യൻ—സർവ്വജനൈഃ ദുസ്ത്യജാ കാ=ആരാലും ത്യജിക്കപ്പെടുവാൻ പ്രയാസമായിട്ടുള്ളതെന്താകുന്നു?

ഗുരു—ദുരാശാ=ദുരാശയാകുന്നു. ആശയെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നേടത്തോളം അതു വർദ്ധിച്ചുവരുകയാണ് ചെയ്യുക. ആശക്ക് തൃപ്തിവന്ന് അതു ഒരുവനെ വിട്ടുപിരിയുക എന്ന ഉണ്ടാവുകയില്ല എന്ന സാരം. "......തസ്യാഃ പാരഗതാഃ വിശുദ്ധമനസോ നന്ദന്തി യോഗീ

കാ ദസ്യുർജ്ജാ സർവ്വജനൈർദുരാശാ
വിദ്യാവിഹീനഃ പശുരസ്തി കോ വാ. ഗു
രു—വാസോ ന സംഗഃ സഹ കൈർവ്വിധേയോ,
മൂർഖൈശ്ച പാപൈശ്ച ഖലൈശ്ച നീചൈഃ

ശ്വരാഃ" എന്ന മഹദ്വാക്യത്താൽ യോഗീശ്വരന്മാർ മാത്രമേ ആശാസമുദ്രത്തിന്റെ മറുകരയിലെത്തി സന്തോഷിക്കുന്നുള്ളു എന്നു കിട്ടുന്നുണ്ടല്ലോ.

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ പശുഃ അസ്തി=ആരാണ് പശു (പശുവിനു തുല്യൻ ആരാകുന്നു?)

ഗുരു—വിദ്യാവിഹീനഃ=വിദ്യാഭ്യാസം ലേശംപോലുമില്ലാത്തവൻ. ഉക്തംച—വിദ്യാ നാമ നരസ്യരൂപമധികം, പ്രച്ഛന്നഗുപ്തം ധനം, വിദ്യാ ഭോഗകരീ, യശസ്സുഖകരീ, വിദ്യാ ഗുരൂണാം ഗുരുഃ । വിദ്യാ ബന്ധുജനോ വിദേശഗമനേ വിദ്യാ പരാ ദേവതാ വിദ്യാ രാജസു പൂജിതാ നഹി ധനം വിദ്യാവിഹീനഃ പശുഃ ॥ ഇതി.

ശിഷ്യൻ—കൈഃ സഹ വാസഃ, സംഗഃ, ന വിധേയഃ=ആരോടുകൂടിയുള്ള വാസവും സംസർഗ്ഗവുമാണ് ചെയ്യപ്പെട്ടുവാനരുതാത്തത്?

ഗുരു—മൂർഖൈഃ ച പാപൈഃ ച ഖലൈഃ ച നീചൈഃ ച=മൂർഖന്മാരോടും, പാപികളോടും, ഖലന്മാരോടും, നീചന്മാരോടും കൂടിയുള്ള വാസവും സംസ

മുമുക്ഷുണാ കിം ത്വരിതം വിധേയം,
സത്സംഗതിർന്നിർമ്മമതേശഭക്തിഃ. ൫

ർഗ്ഗവും ഉപേക്ഷിക്കണം. ഇവരെല്ലാം മഹാ ദുർജ്ജനങ്ങളാകയാൽ "ദുർജ്ജനഃ പരിഹർത്തവ്യോ വിദ്യയാലംകൃതോപി സൻ। മണിനാ ഭൂഷിതഃ സർപ്പഃ കിമസൗ ന ഭയങ്കരഃ" എന്ന മഹദ്വാക്യത്തെ അനുസരിച്ച് അവരെ ദൂരനികത്തണം. 'സത്സംഗതിഃ കഥയ കിന്ന കരോതി പുംസാം' (=സജ്ജനസംസർഗ്ഗം മനുഷ്യർക്ക എന്തൊരു ഗുണത്തെയാണ് ചെയ്യാത്തത്) എന്ന മഹദുക്തിയെ അനുസരിച്ച് സജ്ജനസംസർഗ്ഗമാണ് ചെയ്യേണ്ടതെന്നു സാരം. 'സംസർഗ്ഗജാ ദോഷഗുണാ ഭവന്തി' എന്നുണ്ടാകയാൽ സംസർഗ്ഗവിഷയത്തിൽ എല്ലാവരും നല്ലവണ്ണം മനസ്സിരുത്തേണ്ടതാണെന്നു ആശയം.

ശിഷ്യൻ—മുമുക്ഷുണാ ത്വരിതം കിം വിധേയം= മോക്ഷേച്ഛയുള്ളവൻ അതിവേഗത്തിൽ ചെയ്യേണ്ടതെന്താകുന്നു?

ഗുരു—സത്സംഗതിഃ, നിർമ്മമതാ, ഈശഭക്തിഃച=സജ്ജനസംസർഗ്ഗവും, നിർമ്മമതയും (=എന്റെ എന്നും ഞാനെന്നും മററുമുള്ള അഭിമാനംവിട്ട് 'അച്ഛനായതും നീയേ അമ്മയായതും നീയേ ഗുരുവായതും നീയേ സർവ്വമായതും നീയേ' എന്നിങ്ങിനെയുള്ള ഈശ്വരങ്കലേ ദൃഢവിശ്വാസം) ഈശ്വരഭക്തിയുമാണ് മുമുക്ഷു

മൂ—ലഘുത്വമൂലം ച കിമർത്ഥിതൈവ
ഗുരുത്വബീജം, യദയാചനം ച

വാൽ ത്വരിതതരം ചെയ്യപ്പെടേണ്ടവ. ഉക്തംച—'സത്സംഗത്വേ നിസ്സംഗത്വം, നിസ്സംഗത്വേ നിർമ്മോഹത്വം । നിർമ്മോഹത്വേ നിശ്ചലതത്വം നിശ്ചലതത്വേ ജീവന്മുക്തിഃ ॥ ഇതി.

ശിഷ്യൻ—ലഘുത്വമൂലം ച കിം=ലഘുത്വത്തിന്നു കാരണം എന്താകുന്നു?

ഗുരു—അർത്ഥിതാ ഏവ=അർത്ഥിതതന്നെയാകുന്നു (യാചകത്വത്തേക്കാൾ ലാഘവത്തിന്നു കാരണം മറ്റൊന്നില്ല എന്നു സാരം. ഉക്തംച—തൃണാല്ലഘുതരസ്തൂലസ്തൂലാദപി ച യാചകഃ । വായുനാ കിന്ന നീതോസൗ മാമയം പ്രാർത്ഥയേദിതി.

ശിഷ്യൻ—ഗുരുത്വബീജം ച കിം=ഗൗരവത്തിന്നു കാരണമെന്താകുന്നു?

ഗുരു—അയാചനം യൽ=യാചിക്കാതിരിക്കൽ തന്നെയാണ് ഗൗരവഹേതു.

ശിഷ്യൻ—കഃ ജാതഃ അസ്തി=ആരാണ് ജനിച്ചവൻ (എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നവനെയാണ് ജനിച്ചവൻ എന്നു പറയേണ്ടത്)

ഗുരു—യസ്യ പുനഃ ജന്മ ന=യാതൊരുവന്നു വീ

ജാതോസ്തി കോ, യസ്യ പുനൎന്ന ജന്മ
കോ വാ മൃതോ, യസ്യ പുനൎന്ന മൃത്യുഃ. ൰൨

ണ്ടും ജനനം ഭവിക്കുന്നില്ലയോ അവൻതന്നെയാണ് ജനിച്ചവൻ.

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ മൃതഃ=ഏതൊരുവനാണ് മൃതനായിഭവിക്കുന്നത്? (മൃതനെന്നു വ്യവഹരിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനാരാകുന്നു?)

ഗുരു—യസ്യ പുനഃ മൃത്യുഃ ന ഭവതി=ഏതൊരുവന്നൊ വീണ്ടും മരിപ്പാൻ സംഗതിവരാത്തത് അവൻതന്നെ മൃതൻ. "പുനരപി ജനനം പുനരപി മരണം പുനരപി ജനനീജഠരേ ജനനം । ഇഹ സംസാരേ ബഹുദുസ്താരേ കൃപയാപാരേ പാഹി മുരാരേ" എന്ന ആചാൎയ്യവചനപ്രകാരം ജനിച്ചും മരിച്ചും വീണ്ടും ജനിച്ചും മരിച്ചും കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ സംസാരത്തിൽനിന്നു ജന്മത്തെ പാഴാക്കാതെ ജനിമരണനിവൃത്തിക്കായി യത്നിക്കാത്തവന്റെ ജനനമരണങ്ങൾകൊണ്ടു യാതൊരു പ്രയോജനവുമില്ല എന്നു സാരം.

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ മൂകഃ അസ്തി=ആരാകുന്നു മൂകൻ (മിണ്ടാൻവയ്യാത്തവന്നു തുല്യൻ ആരായിരിക്കുമെന്നു ചോദ്യം.)

ഗുരു—സമയേ യുക്തം വക്തും യഃ ന സമൎത്ഥഃ=

മൂ— ശത്രോൎമ്മഹാശത്രുതമോസ്തി കോ വാ,
കാമഃ സകോപാനൃതലോഭതൃഷ്ണഃ
ന പൂൎയ്യതേ കോ വിഷയൈഃ, സ ഏവ
കിം ദുഃഖമൂലം, മമതാഭിധാനഃ. ൨൭

ഷ്ണുവിൻെറയും) ആരാധനമെന്ന കൎമ്മത്തെ ചെയ്താൽ മാത്രം വീണ്ടും ശോചിപ്പാനിടവരുന്നതല്ല.

ശിഷ്യൻ—ശത്രോഃ മഹാശത്രുതമഃ കഃ വാ അസ്തി=ശത്രുവേക്കാൾ ഏററവും മഹാശത്രുവായിട്ടുള്ളവൻ ആരാകുന്നു.

ഗുരു—സകോപാനൃതലോഭതൃഷ്ണഃ കാമഃ=കോപം അസത്യം, ലോഭം, തൃഷ്ണ എന്നിവയോടുകൂടിയ കാമമാകുന്നു. (കോപത്തെയും അസത്യത്തെയും അത്യാഗ്രഹത്തെയും തൃഷ്ണയേയും ഉണ്ടാക്കിത്തീൎക്കുന്നതായ കാമം നമുക്കത്യന്തം ശത്രുവാകയാൽ അതിനെ ഏതു വിധമെങ്കിലും പരിഹരിപ്പാനെല്ലാവരും ശ്രമിക്കേണ്ടതാണെന്നു താല്പൎയ്യം).

ശിഷ്യൻ—കഃ വിഷയൈഃ ന പൂൎയ്യതേ=ഏതൊന്നാണ് വിഷയങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂരിപ്പിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയാത്തത്?

ഗുരു—സഃ ഏവ=ആ കാമംതന്നെ. (അനുഭവിക്കുംതോറും കാമം വൎദ്ധിച്ചുവരികയേ ചെയ്കയുള്ളൂ എന്നു സാരം.)

൭— കിം മണ്ഡനം സാക്ഷരതാ മുഖസ്യ
സത്യം ച കിം ഭൂതഹിതം തദേവ

ശിഷ്യൻ—ദുഃഖമൂലം കിം=ദുഃഖത്തിന്നു പ്രധാന കാരണം എന്താണ്?

ഗുരു—മമതാഭിധാനഃ=മമത എന്നു പേരായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. എന്റെ എന്നുള്ള ബുദ്ധിയാണ് ദുഃഖത്തെ ഉളവാക്കുന്നത്.

ശിഷ്യൻ—മുഖസ്യ കിം മണ്ഡനം=മുഖത്തിന്നു ഭൂഷണമായിട്ടുള്ളതെന്താണ്?

ഗുരു—സാക്ഷരതാ=അക്ഷരങ്ങളോടുകൂടിയ അവസ്ഥ (വിദ്യാഭ്യസനത്താലും നല്ല ഭൂഷണം മുഖത്തിന്നു മറ്റൊന്നില്ല എന്നു സാരം.)

ശിഷ്യൻ—സത്യം ച കിം= യഥാൎത്ഥമായിട്ടുള്ളതെന്താണ്?

ഗുരു—യൽ ഭൂതഹിതം തദേവ=സകലജീവികൾക്കും പഥ്യമായിട്ടുള്ളതെന്തോ അതുതന്നെ.

ശിഷ്യൻ—ത്യാജ്യം സുഖം കിം=അനേകം സുഖങ്ങളുള്ളതിൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ട സുഖം ഏതാകുന്നു. (ഏതൊന്നിന്റെ ത്യാഗത്താലാണ് അതിസുഖം ലഭിക്കുക എന്നു ചോദ്യം).

ഗുരു—സ്ത്രിയം ഏവ സമ്യക്=സ്ത്രീയെത്തന്നെയാ

ത്യാജ്യം സുഖം കിം, സ്ത്രിയമേവ സമ്യൿ
ദേയം പരം കിം ത്വഭയം സദൈവ. ൧൧

മൂ— കസ്യാസ്തി നാശേ മനസോ ഹി മോക്ഷഃ
ക്വ സർവ്വഥാ നാസ്തി ഭയം, വിമുക്തൗ

ണ് (സ്ത്രീകളിലുള്ള ആശയെത്തന്നെയാണ്) തീരെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടത് (ഉപേക്ഷിക്കേണ്ട വസ്തുക്കളിൽ പ്രാധാന്യം സ്ത്രീകളിലുള്ള ആശക്കാകുന്നുവെന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—പരം ദേയം തു കിം=ഉൽകൃഷ്ടമായ ദാനവസ്തുവെന്താകുന്നു.

ഗുരു—സദാ ഏവ അഭയം=എല്ലായ്പോഴും അഭയംതന്നെയാണ് നൽകുന്ന വസ്തുവിൽ ഉൽകൃഷ്ടമായിട്ടുള്ളത്. (ശരണാഗതപരിപാലനത്തിൽപരം ഒരു ദാനവുമില്ല എന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—കസ്യ നാശേ മോക്ഷഃ അസ്തി=ഏതൊന്നിൻെറ നാശത്തിലാണ് മോക്ഷം ഇരിക്കുന്നത്?

ഗുരു—മനസഃ ഹി=മനസ്സിൻെറ നാശത്തിൽ തന്നെയാണ്. (ചപലമായ മനസ്സിനെ അടക്കിയാൽ മോക്ഷത്തിന്നു മാർഗ്ഗമായി). "മന ഏവ മനുഷ്യാണാം കാരണം ബന്ധമോക്ഷയോഃ" എന്നാണല്ലോ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.

ശിഷ്യൻ—ക്വ സർവ്വഥാ ഭയം നാസ്തി=എവിടെയാണ് ഒരിക്കലും ഭയമില്ലാത്തത്?

ശല്യം പരം കിം, നിജമൂർഖതൈവ
കേ കേ ഹ്യുപാസ്യാ, ഗുരവശ്ച വൃദ്ധാഃ. ൨൩

ഗുരു—വിമുക്തൌ=വിമുക്തിയിൽ ആകുന്നു (സംസാരത്തിൽനിന്നുള്ള മോചനത്തിൽ ഒരിക്കലും ഭയത്തിന്നവകാശമില്ല എന്നർത്ഥം).

ശിഷ്യൻ—കിം പരം ശല്യം=എന്തൊന്നാണ് വലുതായ ശല്യം?

ഗുരു—നിജമൂർഖതാ ഏവ=അവരവരുടെ മൂർഖത തന്നെയാണ് വലിയ ശല്യം (അവനവൻെറ അറിവില്ലായ്മയാണ് അവനവന് ആപത്തിനെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നതു്. അതിനാൽ ജ്ഞാനസമ്പാദനത്തിന്നു സദാ യത്നിക്കണമെന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—കേ കേ ഉപാസ്യാഃ ഹി=ആരെല്ലാമാണ് സേവിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യന്മാരായുള്ളവർ?

ഗുരു—ഗുരവഃ വൃദ്ധാഃ ച=ഗുരുക്കന്മാരും വൃദ്ധന്മാരുമാകുന്നു. (അവനവൻെറ ഗുരുഭൂതന്മാരേയും ജ്ഞാനം, ശീലം, വയസ്സ് എന്നിവകൊണ്ടു തന്നിൽ കവിഞ്ഞുനില്ക്കുന്നവരേയും സേവിക്കണം എന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—പ്രാണഹൃതേ കൃതാന്തേ=പ്രാണനെ അപഹരിക്കുന്ന കൃതാന്തൻ, ഉപസ്ഥിതേ=അടുത്തു എത്തിക്കഴിഞ്ഞാൽ, സുധിയാ പ്രയത്നാൽ കിം ആശു കാ

മൂ— ഉപസ്ഥിതേ പ്രാണഹൃതി കൃതാന്തേ
കിമാശു കാൎയ്യം സുധിയാ പ്രയത്നാൽ?
വാക്കായചിത്തൈഃ സുഖദം യമഘ്നം
മുരാരിപാദാംബുജമേവ ചിന്ത്യം. ൨൪

മൂ— കേ ദസ്യവഃ സന്തി, കുവാസനാഖ്യാഃ
കഃ ശോഭതേ, യഃ സദസി പ്രവിദ്യഃ

ൎയ്യം=ബുദ്ധിമാനാൽ അത്യധ്വാനം ചെയ്യും വേഗം നിൎവ്വഹിക്കപ്പെടേണ്ട കാൎയ്യമെന്താകുന്നു(മരണമടുത്താൽ എന്തു ചെയ്യണമെന്നു ചുരുക്കം).

ഗുരു—വാക്കായചിത്തൈഃ=വാക്കുകൊണ്ടും ശരീരംകൊണ്ടും ചിത്തംകൊണ്ടും (സ്തുതിച്ചും, അൎച്ചിച്ചും, സ്മരിച്ചും എന്നൎത്ഥം) സുഖദം യമഘ്നം=സുഖത്തെ നൽകുന്നതും യമഭയത്തെ അകററുന്നതും ആയ, മുരാരിപാദാംബുജമേവ ചിന്ത്യം=മുരാരിയുടെ പാദാരവിന്ദംതന്നെ ചിന്ത്യമാകുന്നു.

ശിഷ്യൻ—കേ ദസ്യവഃ സന്തി=ആരാണു് കള്ളന്മാരായവർ?

ഗുരു—കുവാസനാഖ്യാഃ=കുത്സിതമായ വാസന എന്നു പറയുന്നതാകുന്നു (നമ്മുടെ ഏററവും വലിയ ധനമായ ശുദ്ധാന്തഃകരണത്തെ മോഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്ന—ദുൎവ്വിഷയത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുന്ന—മനസ്സി

ശാന്തേവ കാ, യാ സുഖദാസ്തി വിദ്യാ
കിമേധതേ ദാനവശാൽ, സുവിദ്യാ. ൨൭

ന്റെ ചീത്തസ്വഭാവമാകുന്ന ദുർവ്വാസനതന്നെയാണ് ദസ്യുക്കൾ എന്നു പറയുന്നവർ).

ശിഷ്യൻ—സദസി കഃ ശോഭതേ=സദസ്സിലെത്തിയാൽ ആർ ശോഭിക്കുന്നു?

ഗുരു—യഃ പ്രവിദ്യഃ=യാതൊരുവൻ പ്രകൃഷ്ടമായ വിദ്യാഭ്യാസമുള്ളവനോ അവൻ ശോഭിക്കുന്നു.

ശിഷ്യൻ—ശാന്താ ഇവ കാ സുഖദാ അസ്തി=ശാന്തയായ ധർമ്മപത്നിയെപ്പോലെ സുഖത്തെ നൽകുന്നവൾ ആരാകുന്നു?

ഗുരു—യാ വിദ്യാ=യാതൊന്നു വിദ്യയാകുന്നുവോ അതുതന്നെ സുഖത്തെ നൽകുന്നു. "വിദ്യാ ദദാതി വിനയം വിനയാദ്യാതി പാത്രതാം പാത്രത്വാദ്ധനമാപ്നോതി ധനാദ്ധർമ്മം തതഃ സുഖം" എന്നാണ് ആപ്തവാക്യം.

ശിഷ്യൻ—ദാനവശാൽ കിം ഏധതേ=ദാനം ചെയ്യുംതോറും വർദ്ധിക്കുന്നതെന്താകുന്നു.

ഗുരു—സുവിദ്യാ=നല്ലവിദ്യയാകുന്നു. "വ്യയേ കൃതേ വർദ്ധത ഏവ നിത്യം വിദ്യാധനം സർവ്വധനാൽ പ്രധാനം"=ചിലവഴിക്കുംതോറും വർദ്ധിക്കനിമിത്തം വി

ശ്ലോ— കുതോ ഹി ഭീതിഃ സതതം വിധേയാ,
ലോകാപവാദാൽ ഭവകാനനാച്ച
കോ വാസ്തി ബന്ധുഃ, പിതരൌ ച കൌ വാ,
വിപത്സഹായഃ പരിപാലകൌ യൌ. ൨൩

ദ്യാധനം എല്ലാ ധനത്തിലുംവച്ച് പ്രാധാന്യമേറിയതാകുന്നു എന്നു സാരം.

ശിഷ്യൻ—കുതഃ സതതം ഭീതിഃ വിധേയാ ഹി=ആരിൽ നിന്നാണ് എപ്പോഴും ഭയപ്പെടേണ്ടത്?

ഗുരു—ലോകാപവാദാൽ ഭവകാനനാൽ ച=ജനാപവാദത്തിൽനിന്നും സംസാരമാകുന്ന വനത്തിൽനിന്നുമാണ് എപ്പോഴും പേടിക്കേണ്ടത്. (ഐഹികമായോ പാരത്രികമായോ ഉള്ള സുഖത്തെ കാംക്ഷിക്കുന്നവൻ ലോകാപവാദത്തേയും സംസാരത്തേയും എപ്പോഴും ഭയപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കണമെന്നു താല്പര്യം).

ശിഷ്യൻ—കഃ വാ ബന്ധുഃ അസ്തി=ആരാണ് ബന്ധുവായിട്ടുള്ളത്? (ബന്ധുപദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിപ്പാനർഹതയുള്ളവനാരാണ്?).

ഗുരു—വിപത്സഹായഃ യഃ=ആപത്തിൽ സഹായിക്കുന്നവനാരോ അവൻതന്നെയാണ് യഥാർത്ഥബന്ധു.

ശിഷ്യൻ—കൌ വാ പിതരൌ=ആരാണ് മാതാപിതാക്കന്മാർ?

മൂ— ബുദ്ധ്വാ ന ബോധ്യം പരിശിഷ്യതേ കിം,
ശിവം പ്രശാന്തം സുഖബോധരൂപം
ജ്ഞാതേ തു കസ്മിൻ വിദിതം ജഗൽ സ്യാൽ,
സർവ്വാത്മകേ ബ്രഹ്മണി പൂർണ്ണരൂപേ. ൨൭

ഗുരു—യൗ പരിപാലകൗ=ആരാണോ പരിപാലിക്കുന്നത് അവർതന്നെ. "പ്രജാനാം വിനയാധാനാം രക്ഷണാദ് ഭരണാദപി । സ പിതാ പിതരസ്താസാം കേവലം ജന്മഹേതവഃ" എന്നു രഘുവംശം.

ശിഷ്യൻ—കിം ബുദ്ധ്വാ ബോധ്യം ന പരിശിഷ്യതേ=എന്തൊന്നിനെ അറിഞ്ഞാലാണ് പിന്നെ ഒന്നും അറിയേണ്ടതായി ഇല്ലാതെ വരിക?

ഗുരു—ശിവം പ്രശാന്തം സുഖബോധരൂപം=ശിവമായും പ്രശാന്തമായും ഇരിക്കുന്ന സുഖബോധസ്വരൂപത്തെ അറിഞ്ഞവന്നു പിന്നെ ഇഹത്തിൽ ഒന്നുംതന്നെ അറിയേണ്ടതായിട്ടില്ല.

ശിഷ്യൻ—കസ്മിൻ ജ്ഞാതേ തു ജഗത് വിദിതം സ്യാൽ=ഏതൊന്നിനെ അറിഞ്ഞാലാണ് ഇക്കാണുന്ന ലോകം മുഴവൻ അറിഞ്ഞവനായിത്തീരുക.

ഗുരു—സർവ്വാത്മകേ പൂർണ്ണരൂപേ ബ്രഹ്മണി=സർവ്വാത്മാവായും പൂർണ്ണരൂപമായും ഇരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ജ്ഞാനമുണ്ടായാൽ ലോകം മുഴവൻ അറി

ശ്ലോ— കിം ദുർല്ലഭം, സൽഗുരുരസ്തി ലോകേ,
സത്സംഗതിർബ്രഹ്മവിചാരണാ ച
ത്യാഗോ ഹി സർവ്വസ്യ ശിവാത്മബോധഃ
കിം ദുർജ്ജയം സർവ്വജനൈർമ്മനോജഃ. ൨൪

ത്തപോലെയായി (ലോകം നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ സമ്യക്ജ്ഞാനമുണ്ടായാൽ ലോകത്തിന്റേയും ജ്ഞാനമുണ്ടാവാതിരിപ്പാൻ ന്യായമില്ലല്ലൊ).

ശിഷ്യൻ—ലോകേ കിം ദുർല്ലഭം അസ്തി=ലോകത്തിൽ എന്താണ് ലഭിപ്പാൻ പ്രയാസമായിട്ടുള്ളത്?

ഗുരു—സൽഗുരുഃ, സത്സംഗതിഃ, ബ്രഹ്മവിചാരണാ, സർവ്വസ്യ ത്യാഗഃ, ശിവാത്മബോധഃ ച=സൽഗുണവിശിഷ്ടനായ ഉപദേഷ്ടാവ്, സജ്ജനസംസർഗ്ഗം, പരബ്രഹ്മത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്ത, സർവ്വസംഗപരിത്യാഗം, ശിവമാണ് ആത്മാവ് എന്നുള്ള അറിവ് എന്നിവ ലഭിപ്പാൻ വളരെ പ്രയാസമായിട്ടുള്ളവയാകുന്നു. സൽഗുരുലാഭം മറവുള്ളവയ്ക്കെല്ലാം കാരണമാണെന്നറിഞ്ഞ് അത്യദ്ധ്വാനം ചെയ്തു അതു നേടുവാനാണ് മുനിശ്രേഷ്ഠന്റെ അഭിപ്രായം.

ശിഷ്യൻ—സർവ്വജനൈഃ ദുർജ്ജയം കിം=എല്ലാവരാലും ജയിക്കപ്പെടുവാൻ പ്രയാസമായിട്ടുള്ളതെന്താണ്?

ഗുരു—മനോജഃ=കാമനാകുന്നു. (കാമനെ ജയിപ്പാൻ ആർക്കും അത്രവേഗത്തിൽ സാധിക്കുന്നതല്ല എന്നു താല്പര്യം).

൭— പശോഃ പശുഃ കോ, ന കരോതി ധർമ്മം
പ്രധീതശാസ്ത്രോऽപി ന ചാത്മബോധഃ

ശിഷ്യൻ—പശോരപി പശുഃ കഃ=പശു (മൃഗം)വേക്കാൾ പശുവാരാകുന്നു?

ഗുരു—ന ധർമ്മം കരോതി, പ്രധീതശാസ്ത്രോऽപി ന ആത്മബോധഃ ച=ധർമ്മം ചെയ്യാത്തവനും, ശാസ്ത്രങ്ങളെ നല്ലവണ്ണം പഠിച്ചിട്ടുകൂടി ആത്മജ്ഞാനം തീരെ ഇല്ലാതിരിക്കുന്നവനും പശുവിലുംവെച്ച് പശുവാകുന്നു. (അങ്ങിനെ ഇരിക്കുന്നവന്റെ സ്ഥിതി പശുക്കളുടെ സ്ഥിതിയേക്കാൾ കഷ്ടമാണെന്നു സാരം).

ശിഷ്യൻ—യൽ വിഷം സുധോപമം ഭാതി, തൽ കിം=വാസ്തവത്തിൽ വിഷമാണെങ്കിലും അമൃതിനെപ്പോലെ തോന്നിക്കുന്ന വസ്തുവെന്താകുന്നു?

ഗുരു—സ്ത്രീ=സ്ത്രീയാകുന്നു (കുലടകളായ സ്ത്രീകൾ വിഷതുല്യകളാകുന്നു. അമൃതുപോലെ വിചാരിച്ച് എത്ര ജനങ്ങൾ അവരുടെ വലയിൽപ്പെട്ടു നശിച്ചുപോകുന്നു!! അതിനാൽ ആ വിഷയത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ വളരെ മനസ്സിരുത്തണമെന്നഭിപ്രായം).

ശിഷ്യൻ—മിത്രവൽ ശത്രവഃ കേ=മിത്രങ്ങളെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ശത്രുക്കൾ ആരാകുന്നു. (വാസ്തവത്തിൽ ശത്രുക്കളാകുന്നുവെങ്കിലും മിത്രങ്ങളെപ്പോലെ തോന്നിക്കുന്നവർ ആരാകുന്നു)·

കിം തദ്വിഷം ഭാതി സുധോപമം, സ്ത്രീ
കേ ശത്രവോ മിത്രവ, ദാത്മജാദ്യാഃ. ൨൯
൩— വിദ്യുച്ചലം കിം, ധനയൗവനായു-
ർദ്ദാനം പരം കിം ച, സുപാത്രദത്തം

ഗുരു—ആത്മജാദ്യാഃ=ആത്മജൻതുടങ്ങിയവർ—പുത്രമിത്രകളത്രാദികൾ. (പുത്രമിത്രാദികളിൽ അത്യാസക്തനായിത്തീരുന്നതായാൽ സംസാരബന്ധം ഒരുനാളും വേർപെടുന്നതല്ല. അതിനാൽ സംസാരബന്ധത്തിന്നു കാരണമായവർ ശത്രുക്കൾതന്നെയാണെന്നു താല്പൎയ്യം).

ശിഷ്യൻ—വിദ്യുച്ചലം കിം=വിദ്യുത്ത് (മിന്നൽപിണർ) പോലെ ചലമായിട്ടുള്ളത് (അസ്ഥിരമായത്) എന്താകുന്നു?

ഗുരു—ധനയൗവനായുഃ=ധനം (സമ്പത്ത്) യൗവനം, ആയുസ്സ് എന്നിവയാകുന്നു. ('ലക്ഷ്മിയുമസ്ഥിരയല്ലൊമനുഷ്യൎക്കു, നില്ക്കുമോ യൗവനവും, പുനരധ്രുവം ആമകുംഭാംബുസമാനമായുസ്സുടൻ' എന്നും മററും മഹാന്മാർ കൊട്ടിഘോഷിക്കുന്നവയാകുന്നു അവ മൂന്നും എന്നറിഞ്ഞ് അവയെ ചിലവഴിക്കുന്നകാൎയ്യത്തിൽ എല്ലാവരും വളരെ മനസ്സിരുത്തേണ്ടതാകുന്നുവെന്നഭിപ്രായം).

ശിഷ്യൻ—പരം ദാനം ച കിം=ഉൽകൃഷ്ടമായ ദാനം എന്താകുന്നു?

കണ്ഠം ഗതൈരപ്യസുഭിന്ന കാൎയ്യം
കിം, കിം വിധേയം, മലിനം ശിവാൎച്ചാ. ൩൨

ഗുരു—സുപാത്രദത്തം=സൽപാത്രങ്ങളിൽ (പാത്രമറിഞ്ഞുചെയ്യുന്ന) നൽകുന്നദാനം മാത്രമേ ശ്രേഷ്ഠമായദാനമാകയുള്ളു. "ദാതവ്യമിതിയദ്ദാനം ദീയതേനുപകാരിണേ। ദേശേ കാലേ ച യദ്ദാനം തദ്ദാനം സാത്വികം വിദുഃ" എന്നാണ് ഭഗവാൻ ഉൽകൃഷ്ടദാനത്തെപ്പററിപറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്.

ശിഷ്യൻ—കണ്ഠം ഗതൈഃ അസുഭിഃ അപി കിം ന കാൎയ്യം=പ്രാണൻ കണ്ഠത്തിൽ എത്തിയവരാൽ കൂടി എന്തൊന്നാണ് ചെയ്യപ്പെടേണ്ടാത്തത്.? (മരിക്കാറായവർ കൂടിചെയ്യ കൂടാത്തതെന്താകുന്നു?)

ഗുരു—മലിനം=മലിനമായ കൎമ്മം (ദുഷ്ടപ്രവൃത്തി തന്നെ)

ശിഷ്യൻ—വിധേയം കിം=മരിക്കുവാനടുത്തവരാൽ കൂടിചെയ്യപ്പെടേണ്ടതെന്താകുന്നു?

ഗുരു—ശിവാൎച്ചാ=ശിവപൂജതന്നെ. (ഈശ്വരാരാധനം എന്നുസാരം)

ശിഷ്യൻ—കൎമ്മ കിം=കൎമ്മം എന്താണ് (വിശിഷ്ടകൎമ്മമതാണെന്നുചോദ്യം)

ഗുരു—മുരാരേഃ പ്രീതികരം തൽ=മുരാരിക്കു പ്രീതി

മൂ— കിം കർമ്മ, തൽ പ്രീതികരം മുരാരേഃ
ആസ്ഥാ ന കാൎയ്യാ സതതം, ഭവാബ്ധൗ
അഹൎന്നിശം കിം പരിചിന്തനീയം,
സംസാരമിഥ്യാത്വശിവാത്മ തത്വം. ൧൮

കരമായതേതോ അതുതന്നെ (ഭഗവൽപ്രീതികരമായ കൎമ്മമേ സൽകൎമ്മമാകയുള്ളു.)

ശിഷ്യൻ—സതതം ന കാ ആൎയ്യാ=ഒരിക്കലും ശ്രേഷ്ഠമല്ലാത്തത് എന്താകുന്നു?

ഗുരു—ഭവാബ്ധൗ ആസ്ഥാ=സംസാരസാഗരത്തിലുള്ള അത്യാസക്തി । (വിഷയാസക്തിതന്നെയാണ് ഒരിക്കലും ശ്രേഷ്ഠമല്ലാത്തതെന്നസാരം)

ശിഷ്യൻ—കിം അഹൎന്നിശം പരിചിന്തനീയം=രാവും പകലും ഒരുപോലെ ചിന്തിക്കേണ്ടതെന്താകുന്നു.

ഗുരു—സംസാരമിഥ്യാത്വശിവാത്മതത്വം=സംസാരത്തിന്റെ മിഥ്യാത്വത്തെയും ശിവമായ ആത്മതത്വത്തെയുമാണ് എല്ലായ്പോഴും ചിന്തിക്കേണ്ടത് (നിത്യാനിത്യവസ്തുക്കളെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്തനം എല്ലായ്പോഴും വേണമെന്നസാരം.)

വ്യാ—കണ്ണും ഗതാ വാ ശ്രവണം ഗതാ വാ=കണ്ണിനെ ഗതയായോ ശ്രവണത്തെ ഗതയായോ ഭവിക്കുന്ന (ഉച്ചരിക്കുകയോ കേൾക്കുകയോ ചെയ്യുന്ന) അ

ശ്ലോ— കണ്ഠം ഗതാ വാ ശ്രവണം ഗതാ വാ
പ്രശ്നോത്തരാഖ്യാ 'മണിരത്നമാലാ'
തനോതു മോദം വിദുഷാം പ്രയത്നാൽ
രമേശഗൗരീശകഥേവ സദ്യഃ. ൩൨

ന്യത്രു) കഴുത്തിലോ ചെവിമേലോ അണിയുന്ന) പ്രശ്നോത്തരാഖ്യാ മണിരത്നമാലാ=പ്രശ്നോത്തരാഖ്യയായ (ഗുരുശിഷ്യസംവാദരൂപമായ) ഈ മണിരത്നമാലാ (മണികളും രത്നങ്ങളും കോൎത്തുണ്ടാക്കിയ മാലപോലെയിരിക്കുന്ന, പ്രശ്നോത്തരങ്ങൾ കൂട്ടിച്ചേൎത്തുണ്ടാക്കിയ മണിരത്നമാലാ എന്ന ഈ ഗ്രന്ഥം) രമേശഗൗരീശകഥാ ഇവ രമേശന്റെയും (വിഷ്ണുഭഗവാന്റെയും) ഗൗരീശന്റെയും (പരമശിവന്റെയും) കഥയെന്നപോലെ, വിദുഷാം=വിദ്വാന്മാൎക്കു, പ്രയത്നാൽ=പ്രയത്നം ഹേതുവായിട്ടു (ഏതുവിധത്തിലെങ്കിലും) സദ്യഃ=ഉടനെ (കാലതാമസം കൂടാതെ) മോദം തനോതു=സന്തോഷത്തെ വളൎത്തട്ടെ. പ്രശ്നോത്തരരൂപമായ ഈ മണിരത്നമാലയെ നിത്യം പഠിക്കുകയോ കേൾക്കുകയോ ചെയ്യുന്ന എല്ലാവൎക്കും—ശൈവവൈഷ്ണവഭേദമെന്യേ സകലൎക്കും—ഭഗവൽകഥാശ്രവണമനനങ്ങൾകൊണ്ടെന്നവണ്ണം ഉടനടി സൎവ്വഥാ സന്തോഷത്തെ നൽകുമാറാകട്ടെ എന്നു താല്പൎയ്യം. ശുഭം ഭൂയാൽ.